

شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر ارزیابی و پرورش خلاقیت هنری*

چکامه ضمیری** سید سعید سید احمدی زاویه***

چکیده:

در ارزیابی، نقد و یا حتی بیان ذوق و تمجید یک اثر هنری همواره خلاقیت نقش پر رنگ و ویژه‌ای دارد. اهمیت این موضوع به اندازه‌ای است که می‌توان اذعان نمود هر جا سخن از هنر به میان می‌آید، خلاقیت بخشی جدایی‌ناپذیر در مباحث هنر است. همچنین خلاقیت در حوزه‌های دیگر به عنوان مقوله‌ای در خورِ نگرش محسوب می‌شود؛ اما در حوزه هنر، در سطوح بالاتری قابل مشاهده بوده و از این رو شایسته پرورش و توجه بیشتری است. پیش‌زمینه پرورش خلاقیت، شناسایی مؤلفه‌ها و معیارهایی در جهت سنجش آن است. مناسب‌ترین بستر جهت دستیابی به چنین مؤلفه‌هایی، مطالعات و پژوهش‌هایی است که صاحب‌نظران این حوزه در دهه‌های مختلف بیان کرده‌اند. از این جهت پژوهش حاضر با هدف بررسی ماهیت چندوجهی خلاقیت هنری به شناسایی مؤلفه‌های اصلی مؤثر بر آن می‌پردازد که در این زمینه از دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف روان‌شناسی، هنر و علوم شناختی بهره می‌گیرد. روش پژوهش حاضر کیفی بوده و از استدلال استقرایی سود می‌برد. داده‌های مورد نیاز تحقیق با استفاده از بررسی اسنادی به عنوان یکی از تکنیک‌های مطالعات کتابخانه‌ای، گردآوری شده و چگونگی تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز بر مبنای تحلیل محتوای ویژگی‌های عینی و با استفاده از نرم‌افزار MAXQda صورت پذیرفته است. در ادامه مؤلفه‌ها و زیرمقوله‌ها، سازمان‌دهی و طبقه‌بندی شده‌اند. در نهایت مؤلفه‌ها در دو بخش ویژگی‌های فردی و پیرامونی دسته‌بندی گردید. در مقوله فردی، ابعاد مهارت فردی، توانایی‌های اکتشافی، عوامل روان‌شناختی پایه و مشخصه‌های دوگانه شخصیتی، در کنار شانس برتری‌های ژنتیکی و هوش از عوامل فردی به حساب می‌آیند و در بخش ویژگی‌های پیرامونی، عواملی چون محیط اجتماعی و فرهنگی و محدودیت‌های آن، محیط فیزیکی و کارکردی و حوزه فعالیت طبقه‌بندی شده است.

واژگان کلیدی: پرورش خلاقیت، خلاقیت هنری، سنجش خلاقیت، هنر خلاق، هنر

*این مقاله برگرفته از رساله دکتری در حال انجام نویسنده نخست، چکامه ضمیری به راهنمایی نویسنده مسئول دکتر سید سعید سیداحمدی زاویه در دانشگاه هنر ایران است.

**پژوهش‌گر دکتری رشته پژوهش هنر، دانشکده علوم نظری و مطالعات عالی هنر، دانشگاه هنر ایران، تهران. ch.zamiri@student.art.ac.ir

***دانشیار گروه پژوهش هنر؛ دانشکده علوم نظری و مطالعات عالی هنر، دانشگاه هنر ایران، تهران (نویسنده مسئول). szavieh@art.ac.ir